

Az interkulturális nevelés számos módosulást feltételez a tanár munkájában: egyrészt az ismeretek és a tapasztalatok dimenziójának változását, másrészt új érzelmi átéléseket, szociokulturális modelleket, normák újraértékelését, az értékítéletek orientálását, egy új interperszonális magatartás elsajátítását, az önismeret, az önértékelés és mások megismerésének megtanulását s az egyéni jellegzetességek és értékelések képességét.

Az interkulturális nevelés fő célkitűzése, hogy tanítványaink elfogadják, tiszteljék más emberek kultúráját, hagyományait. Az interkulturális nevelés feltételezi, hogy maga a nevelési folyamat is olyan környezetben valósuljon meg, amelyben különböző vélemények találkozhatnak. A megismert különbözőség okozzon örömet, az együttműködés váljon ösztönzővé.

IRODALOM

- Antonio Peratti: Education artistique et creativite. Bulletin du BIE, nr 144–145 Geneve.
Lipianskij, Edmond Mark, 1999. in Guide de J interculturel en formation. Retz, Paris.
Hawley, R. Hawley, 1975. Human Values in the Classroom, Hart Pub. Company New York.

MÁRKÓ KATALIN
főiskolai adjunktus
Kaposvári Egyetem PFK Idegen Nyelvi és
Módszertani Tanszék
Kaposvár

Projektek az általános iskolai idegennyelv-oktatásban

1. Bevezetés

A korai nyelvtanítással kapcsolatban az utóbbi időben egyre több vélemény, kutatási eredmény jelenik meg. A társadalmi elvárásoknak megfelelően, amely szerint a jövőben az Európai Unióban legalább két idegen nyelv ismerete az elvárás, a nyelvtanítás kezdeti időpontja folyamatosan előrébb kerül, hiszen a hosszabb időtartam nagyobb eséllyel kecsegtet több nyelv elsajátítására is.

Tudjuk azonban, hogy a korai nyelvtanítást nem lehet a felsőbb évfolyamokon már régóta működő nyelvtanítás alsóbb osztályokra való kiterjesztéseként felfogni: más célkitűzései vannak, amelyeknek másfajta tartalmakkal és módszerekkel felel meg. A kisgyermek előnye az idősebb nyelvtanulókkal szemben a játékoságuk, nyitottságuk, kíváncsiságuk, jó utánozó képességük, különösen eredményesek a kiejtés elsajátítása terén. Kevesebb ideig képesek viszont magyarázatokra, egy bizonyos tevékenységre koncentrálni, kevesebb új információt tudnak egyszerre feldolgozni, bonyolult nyelvtani szerkezeteket nem tudnak megtanulni. Figyelmük a jelenre korlátozódik; nem motiválja őket az a tudat, hogy a jövőben a számukra még oly távoli felnőttkorban, milyen nagy hasznát veszik a nyelvtudásnak, a motiváció forrása az, ha örömet lelik a feladat elvégzésében. Ebből kiindulva az idegen nyelvi tananyagban itt

nem nyelvtani, hanem tartalmi progresszióra kell épülnie, a figyelem fenntartása érdekében a tanórán sokféle – a gyermekek mozgásigényét kielégítő, minden érzékszervét aktivizáló, általuk érdekesnek tartott – tevékenységnek kell egymást követnie, s mivel az epizodikus memóriájuk működik jobban, könnyebben boldogulnak a kontextushoz kötött személyes tapasztalatokkal fűszerezett tartalmakkal.

Ezen túl reflektálnunk kell a modern oktatás kihívásaira is. A nyelvtanítás céljai közé fel kell vennünk az élethosszig tartó tanulás előkészítését, tehát az iskolai nyelvtanítás keretein belül ki kell alakítaniuk a diákoknak azokat a tanulási stratégiákat, amelyek segítségével önállóan is tovább tudják fejleszteni tudásukat.

Amennyiben ezen céloknak meg akarunk felelni, és a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően szeretnénk idegen nyelvet tanítani, új módszereket kell megismernünk, alkalmaznunk. Erre nyújt lehetőséget a projekt módszer.

2. A projekt módszerről általánosságban

A német, osztrák, svájci iskolákban már több éve alkalmazzák sikeresen alsóbb osztályokban is ezt a módszert, jól megfelel a gyermekek életkori sajátosságainak akkor is, ha nagyfokú önállóságot kíván. Lényege, hogy a tanulók csoportmunkában megtervezzenek, végrehajtsanak egy munkafolyamatot, amelynek eredményeképpen születik egy produktum, amit aztán meghívott vendégek (szülők, tanárok, más diákok, a témában érdekelt szakértők stb.) előtt mutatnak be.

Három fő lépését különíthetjük el: 1. a munka megtervezése,

2. a munka végrehajtása,

3. az eredmény bemutatása, a munka értékelése.

A tervezés tulajdonképpen a téma kiválasztásával kezdődik, amelyben mindig figyelembe kell venni a tanulók érdeklődését, valamint előismereteit. Alsó tagozatos gyerekek esetében érdemes egy előkészítő szakaszban az adott témával kapcsolatos ismereteinket összefoglalni, vagy az érdeklődés felkeltése érdekében valamilyen programot szervezni (kirándulás, filmvetítés, könyvek, képek bemutatása stb.). Ezek után jöhet a tervezés. A projekt a tanulók közös munkája, sohasem egyéni feladatként valósul meg, és ami a legfontosabb, hogy a hagyományos oktatási formákkal ellentétben itt a diákok nemcsak a munka végrehajtásában kapnak önállóságot, hanem lehetőséget kapnak a munka előkészítésében, megtervezésében való együttműködésre is. Így megtanulhatják, hogyan fogalmazzák meg a céljaikat, hogyan osszák be a rendelkezésükre álló időt, hogyan tudnak másokkal együtt dolgozni, honnan tudnak információt, anyagot gyűjteni a témához. A tervezés során feltétlenül fontos elkészíteni a projektvázlatot, amely pontosan rögzíti az előttünk álló feladatokat (csoportbeosztást, időbeosztást, helyszínt, prezentáció formáját).

A gyerekeknek meg kell érteniük, hogy a tervezés pontosságán múlik a munka sikeressége, ha mindent precízen előkészítettünk, mindenki tudni fogja, mikor mi a dolga, és örömet okoz a terv megvalósítása. Ha azonban nem voltunk elég körültekintőek, könnyen áttekinthetlenné válhat a szituáció, a gyermekek elvesztik a lelkesedésüket, és kudarcba fullad a vállalkozásunk. Itt hívnom fel a figyelmet a tanár szerepére: a projekt a tanulók önálló, csoportban végrehajtott munkája, a tanárnak tanácsadó-segítő szerepe van, figyelemmel kíséri a folyamatot, és csak akkor avatkozik be, ha a tanulók önállóan nem boldogulnak. A tervezéskor kell legjobban odafigyelnie, itt kell talán a legtöbbet segítenie, illetve addig nem szabad engedni a munkafolyamat elkezdését, amíg az említett projektvázlat a megfelelő formában el nem készült.

Ezek után a következő lépés, a munka végrehajtása már nem okozhat nagy nehézséget. Előfordulhat persze, hogy változtatásokra lesz szükség, az ilyesmit nem kell kudarcként meg-

élni, hiszen a hibákból is lehet tanulni. Leggyakrabban azonban az együttműködéssel kapcsolatban merülnek fel problémák, egymás véleményének az elfogadása, mások tolerálása nem megy könnyen, ezt is tanulni kell.

A munka elvégzése után következik a prezentáció, a projekt eredményeképpen létrejött produktum bemutatása, ami lehet valaminek a modellezése, egy kiállítás, színdarab vagy akár a szerzett ismeretek plakátokon való összefoglalása, kiállítása. Különösen motiváló a gyermekek számára, ha erre az eseményre vendégeket is hívunk (szülőket, tanárokat, más osztálybeli tanulókat, a téma iránt érdeklődő vagy érintett csoportokat), így érezhetik, hogy valóban fontos, hasznos az, amit a projekt során tanultak, esetleg másoknak is tudnak ezekkel az ismeretekkel segíteni, valamilyen fontos dologhoz ők is hozzá tudnak járulni. Ezzel megtapasztalhatják az iskolai tudás gyakorlati hasznát, átélhetik, megérthetik, miért van szükség tanulásra, új információk, ismeretek szerzésére, és mindezt úgy, hogy közben örömeiket lelik a végzett tevékenységben.

3. Projektek az általános iskolai idegennyelv-oktatásban

A projekt egy téma felvetésével, kiválasztásával kezdődik; az idegennyelv-oktatás során kiváltságos helyzetben vagyunk, ugyanis a tanterv nem köti meg, hogy melyik osztályban, milyen témákat kötelező feldolgozni. Sok minden beilleszthető a tanmenetbe, így valóban megvalósulhat a fent említett elv, azaz vegyük figyelembe a gyermekek érdeklődését, ismereteit, életkori sajátosságait. Közkedvelt témák a különböző ünnepek, évszakok, a természet (az erdő világa, vadon élő állatok, házi kedvenceink), a lakóhelyünk bemutatása, megismerése (nevezetességek, kirándulohelyek, programok stb.), szabadidős tevékenységek, gyermekeknek, fiataloknak sport, zene: ezekkel kapcsolatban a tanulóknak már vannak tapasztalataik, amelyeket itt idegen nyelvi ismeretekkel bővíthetnek. Az interdiszciplinaritás elvének is eleget téve, több tantárgy anyagát bevonva és sokféle tevékenységgel ötvözve lehet e témákat feldolgozni. Könnyen találhatunk mindehhez dalokat, verseket, különböző irodalmi vagy földrajzi, történelmi, biológiai tárgyú ismeretterjesztő szövegeket, sőt lehet rajzolni, barkácsolni, az iskola falai közül kilépve kirándulni, német (angol, francia stb.) gyerekekkel felvenni a kapcsolatot, interneten keresztül információt gyűjteni vagy akár iskolai ünnepi műsort (pl. karácsonyi műsort) idegen nyelven előadni.

Feltehető azonban a kérdés, képesek a tanulók már az általános iskolában önállóan idegen nyelven feladatok kidolgozására, illetve azok végrehajtására. Természetesen csak akkor, ha van gyakorlatuk az önálló munkában, oldottak már meg feladatokat partner-, illetve csoportmunkában, volt már alkalmuk az önálló szótárhasználatra, kipróbálhatták már nyelvi tudásukat rövid szituációkban, egyszerű, de önálló írásbeli feladatok megoldásában is (pl. egy baráti levél megfogalmazása, olvasott szöveg rövid összefoglalása). Bizonyos előismeretek tehát elengedhetetlenek, de mindemellett is figyeljünk a fokozatosságra. Az első projekteknél még a tanár koordinálja, ha szükséges, akár irányíthatja is a tervezés folyamatát, a végrehajtásban már a tanulók lehetnek aktívabbak, míg a prezentációnál már ők a főszerep. Ugyanez figyelhető meg az idegennyelv-használatban, kezdetben még, főleg a tervezés során az anyanyelv játszik nagyobb szerepet, a későbbiek során már az idegen nyelv állhat a középpontban. Kiemelném azonban, hogy a nyelvi hibákkal szemben itt elnézőbben kell viseltetnünk; a kommunikációt zavaró hibákat természetesen azonnal javítanunk kell, de ha a beszédprodukción vagy az írásbeli feladatok megfogalmazása során nyelvi hibákat észlelünk, ne szakítsuk meg a folyamatot, ne javítsunk állandóan, hiszen a tervezés közben meghatároztunk olyan időpontokat, amikor mindannyian összeülünk, hogy megbeszéljük eredményeinket, esetleges problémáinkat. Ilyenkor lehetőség nyílik a nyelvi hibák közös javítására.

A projektek legfontosabb hozadéka ugyanis a nyelvtanítás tekintetében az, hogy a tanulók figyelmét itt nem elsősorban a nyelvi munka (ragozás, szavak kiválasztása, helyes szórend stb.) köti le, hanem a figyelmük a tartalomra irányul, a nyelv eszközzé válik egy bizonyos probléma megoldásában. A tanulók a nyelvet kommunikációs eszközként használják, ami lehetővé teszi számukra új, idegen dolgok felfedezését, kipróbálását. Megtapasztalhatják, mire jó az idegen nyelv ismerete, értelmet kap számukra a nyelvtanulás, ami pedig nagyon erős motiváció lehet.

Ez a valós nyelvhasználat lehetőséget nyújt továbbá arra is, hogy országismereti és interkulturális tartalmakat sajátítsanak el a diákok, így saját maguk tapasztalhatják meg az iskolán kívüli nyelvgyakorlás során, hogy egyes kifejezéseket, szavakat milyen kontextusban kell, illik, lehet használni, illetve melyikben mit jelenthet.

4. Összefoglalás

A bevezetőben kitértem a modern oktatás új kihívásaira, amely szerint a nyelvoktatás céljai közé is fel kell vennünk az élethosszig tartó tanulásra való felkészítést. A mai diáknak meg kell tanulnia felelősséget vállalnia a tudásért, illetve annak megszerzéséért. A projektmódszer nagyon hatékonyan segít ebben, hiszen azért, amit együtt terveztünk és hajtottunk végre, együtt kell vállalnunk a felelősséget. A nyelvtanulásra kivetítve fogalmazhatunk úgy is, hogy csak az fog eredményesen elsajátítani egy nyelvet, aki felfogja a tanulás során, hogy saját magának is felelősséget kell vállalnia a sikerért, így hajlandó a nyelvórán kívül is gyakorolni, sőt keresi ennek a lehetőségét, a gyakorlás során pedig kialakítja azokat a tanulási stratégiákat, amelyeknek a segítségével aztán később önállóan is tudja nyelvtudását fejleszteni, céljaihoz igazítani, szinten tartani.

Mindez persze nem azt jelenti, hogy a nyelvoktatás ezentúl csak projektmunka keretein belül folyhat, inkább csak annyit, ha a feltételek adva vannak, a tanterv megengedi, a tanulók elég tapasztalattal rendelkeznek, kapjanak lehetőséget olyan jellegű önálló munkára, amelyben kipróbálhatják a megszerzett nyelvi ismereteiket. A szisztematikus nyelvi munka (szókinccstanulás, nyelvtani ismeretek gyakorlása, készségek fejlesztése) és a projektmunka – mindezek kipróbálása, alkalmazása – jól kiegészíthetik egymást a tanév során.

IRODALOM

- Doye, Peter: Fremdsprachenunterricht in der Grundschule, in: *Bildung und Erziehung* 50 (1997) 79–91.
Goethe-Institut München: *Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen*, München 1996.
Kubanek-German, Angelika: Der frühe Fremdsprachenunterricht und sein Kanon – einige Anmerkungen
in: *Zeitschrift für Fremdsprachenforschung*, 5 (1994) 22-31.
Gudjons, Herbert: *Handlungsorientiert lehren und lernen*, Bad Heilbrunn 1997, 67-104.
Civegna, Klaus: Projekte im Deutschunterricht, in: *Primar Zeitschrift für Deutsch als Fremdsprache im Primarschulbereich* 18 (1998) 50-53.
Steffens, Ruth: *Brücken über Grenzen und Kulturen – der Weg ist kinderleicht!*, in: *Primar* 23 (1999) 4-12.
Maier, Wolfgang: *Fremdsprachen in der Grundschule – Eine Einführung in ihre Didaktik und Methodik*, Berlin, 1991.